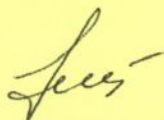

Дніпропетровський державний університет

УДК 808.3: 801.27

Ніколашина Тетяна Іванівна

**СЕМАНТИЧНА ТИПОЛОГІЯ ПРИСЛІВНИКІВ
У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ**

Спеціальність 10.02.01 — українська мова

А в т о р е ф е р а т
на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Дніпропетровськ — 1997

00743528 (Т)

Дисертація є рукописом

Роботу виконано на кафедрі української мови та літератури
Слов'янського державного педагогічного інституту

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, професор **Горбачук В.Т.**,
завідувач кафедри української мови та літератури
Слов'янського державного педагогічного інституту

Офіційні опоненти:

Поповський Анатолій Михайлович,
доктор філологічних наук, професор кафедри української мови
Дніпропетровського державного університету;

Олексенко Володимир Павлович,
кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови
Херсонського державного педагогічного інституту
ім. Н.К.Крупської

Провідна установа:

**Кіровоградський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка, кафедра української
мови**

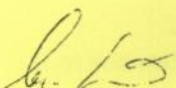
Захист відбудеться "04" лютого 1998 року о 12.00 годині
на засіданні спеціалізованої вченої ради Д.08.051.05 для
захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата
філологічних наук при Дніпропетровському державному
університеті за адресою:

320625, м.Дніпропетровськ, пров. Науковий, 13, корп. 1,
філологічний факультет, ауд. 804.

З дисертацією можна ознайомитися в науковій бібліотеці
Дніпропетровського державного університету.

Автореферат розісланий "31" листопада 1997 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради,
доктор філологічних наук,
доцент

 Пристайко Т.С.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Всебічне вивчення лексико-граматичних категорій сучасної української мови належить до числа актуальних завдань лінгвістики. У цьому плані значний науковий інтерес становить клас прислівників, особливо семантична каталогізація прислівникової системи.

Відсутність загальноприйнятої концепції, різні аспекти дослідження спричинили появу неоднакових семантичних класифікацій, починаючи від найдавніших граматик, зокрема М.Смотрицького, І.Ужевича, І.Могильницького та інших мовознавців, і закінчуючи сучасними граматиками української мови.

Останнім часом у лінгвістичній літературі простежується виразна тенденція досліджувати лексику як систему, з визначенням лексико-семантичних груп, семантичних полів, тематичних груп.

Різним аспектам дослідження семантики прислівників у сучасній українській мові присвячені наукові розвідки А.В.Майбороди, Л.І.Коломієць, К.Г.Городенської, І.М.Уздиган, Т.М.Довгої, П.І.Білоусенка, Т.С.Баран, Г.І.Гамової, Г.М.Ярун та ін. У російському мовознавстві відзначимо праці лінгвістів В.М.Володіна, Л.М.Засоріної, В.Б.Євтюхіна, М.О.Лойко, Е.Р.Лассан, Н.С.Николаєвої, І.О.Попова, Н.Л.Туманової, І.В.Червенкової та ін.

Вивчення особливостей прислівникової лексичної системи передбачає визначення типологічних властивостей окремих лексичних підсистем і їх уточнення, виділення лексико-семантичних груп, підгруп.

Об'єктом пропонованого дослідження є семантичні ознаки прислівників сучасної української мови (3 763 лексичні одиниці, відібрані методом суцільного (зі словників) та випадкового (з різних джерел, зокрема художньої літератури) добору).

Предмет дослідження становлять лексико-семантичні групи прислівників української мови (якісно-означальної, порівняльно-уподібнювальної, квантитативної, локальної, темпоральної, каузальної, інтенціональної семантики, прислівники способу дії).

Мета дисертаційного дослідження — здійснити семантичний аналіз прислівників української мови, визначити їх лексичні підсистеми, виокремити лексико-семантичні групи, дати їм характеристику.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань:

- 1) виявити, відібрати з загального лексичного складу української мови адвербіальні лексеми, скласти їх тезаурус;
- 2) визначити місце прислівників як лексико-граматичного класу слів у словниковому складі української мови;
- 3) здійснити семантичний аналіз усіх одиниць прислівникової системи сучас-

ної української мови, об'єднавши семантичні групи та підгрупи;

4) описати лексико-семантичні групи і підгрупи прислівників, визначивши їх відмітні ознаки;

5) визначити семний склад конститuentів зазначених лексико-семантичних груп;

6) дати квантитативну характеристику компонентів семантичної системи прислівників.

Методологічною основою роботи є розуміння мови як явища об'єктивної реальності, що закономірно організовується, функціонує й розвивається. Адвербіальні лексеми розглядаються системно, у взаємозв'язку, з урахуванням виваю загального й часткового, єдності форми і змісту.

Наукова новизна дисертації полягає в тому, що в ній уперше в українському мовознавстві зроблено спробу охопити весь склад лексичних одиниць, які прийнято кваліфікувати як прислівники (з цією метою, як уже зазначалося, здійснена вибірка всіх прислівників з існуючих лексикографічних джерел, проаналізовано великий масив художніх та наукових текстів), весь цей матеріал покласифіковано за семантичними ознаками, опрацьовані певні критерії цієї класифікації, що дало можливість окреслити в прислівниковій лексичній системі підсистеми, лексико-семантичні групи, визначити навіть їх кількісний склад.

Методи дослідження. Для досягнення мети і розв'язання поставлених завдань використані різні методи дослідження: 1) відбір адвербіальних одиниць за прийнятими в сучасному мовознавстві критеріями ідентифікації; 2) семантико-лінгвістичний аналіз конкретного матеріалу, опис його категоріальних ознак; 3) класифікація (згідно з логічними правилами поділу понять) лексичних одиниць за семантичними ознаками, визначення на цій основі певних класів, груп, підгруп та їх опис, лінгвістична характеристика; 4) квантитативна характеристика компонентів семантичної системи прислівників. Користуючись різними методами лінгвістичних досліджень, ми дотримувалися принципів комплексного підходу до аналізу мовних фактів, розуміння єдності компонентів як мовної системи в цілому, так і окремих складових частин прислівникової системи, врахування її рівнів.

Джерелами дослідження послужили матеріали Словника української мови в 11-ти томах (К., 1970-1980), "Словарь української мови" за редакцією Б.Грінченка (1907-1909), інші лексикографічні праці, використано також твори українських письменників XIX-XX століття, усну народну творчість. Фактичний матеріал збирався методом суцільної вибірки. Укладена картотека адвербіальних лексем сучасної української мови налічує 3 763 лексичні одиниці.

Теоретична і практична цінність дисертації визначається її актуальністю й науковою новизною.

Теоретичне значення роботи полягає насамперед у тому, що вона є підсумком пошуків (конструювання) такої семантичної типології прислівників, яка б максимально повно охоплювала фактичний матеріал, весь склад прислівників, не була б побудована на узагальненні лише частини даних; тут зупинено подано кількісні характеристики прислівників певного типу, що дає досить конкретне, більш науково обґрунтоване (порівняно з попередніми дослідженнями) уявлення про обсяг компонентів семантичної системи прислівників, що в свою чергу, допомагає глибше зрозуміти сутність самого прислівника як лексико-граматичного розряду слів; матеріали дослідження переконливо свідчать про відкритий характер прислівникової системи, її інтенсивне поповнення за рахунок одиниць інших лексико-граматичних розрядів, про зумовленість, генетичний зв'язок семантики прислівника з відповідними словами інших частин мови. Нарешті, виявлений в різних джерелах і зафіксований нами фактичний матеріал може бути використаний як база (основа) при дослідженні інших аспектів даного компонента мовної системи. Зроблені в дисертації висновки та узагальнення дозволять розширити наукове уявлення про еволюцію лексичних одиниць, передусім появу нових номінацій, які ще не зафіксовані в лексикографічних працях.

З практичного погляду результати дослідження можуть бути використані у вузівській практиці при вивченні лексикології, морфології сучасної української літературної мови; при укладанні словників української мови; вони можуть стати основою для розробки спецкурсів і спецсемініарів, написання курсових і дипломних робіт.

Апробація роботи. Дисертація обговорювалась на засіданні кафедри української мови і літератури Слов'янського державного педагогічного інституту. Результати й основні положення повідомлялися нами на наукових конференціях викладачів Слов'янського державного педагогічного інституту та Полтавського державного педагогічного інституту імені В.Г.Короленка (в 1996 та 1997 рр.).

Основні положення дисертації висвітлені в чотирьох публікаціях.

Структура дисертації. Робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури, списку використаних джерел.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовується вибір теми дослідження, розкривається її актуальність, об'єкт, предмет, мета, завдання, методологічна основа, методи і джерела дослідження, сформульовані наукова новизна, теоретична і практична цінність. Крім того, висвітлюються деякі теоретичні питання, пов'язані з поняттями "прислівник", "лексико-семантична група", вивчаються шляхи становлення та формування семантичних класифікацій.

У першому розділі — “Семантична класифікація означальних прислівників сучасної української мови” — висвітлюються основні теоретичні питання, пов’язані з розрядом означальних прислівників, дається семантична характеристика прислівників якісно-означальної, порівняльно-уподібнювальної, квантитативної семантики, прислівників способу дії.

Прислівники означальної семантики становлять упорядковану систему, елементи якої пов’язуються різними типами відношень: якості (виражають якість або внутрішню властивість процесуальної чи непроцесуальної ознаки), кількості (квантитативні відтінки дії, ступінь інтенсивності дії), способу дії (означають спосіб виконання дії).

Якісно-означальні прислівники, сформовані на базі якісних прислівників, становлять упорядковану систему, елементи якої об’єднуються на основі спільної семантичної ознаки в лексико-семантичні групи (ЛСГ). Прислівники якісно-означальної семантики поділяємо на дві підсистеми. Перша з них включає адвербіальні лексеми, які характеризують людину в дії; їх можна назвати прислівниками семантичного класу “людина”. До другої належать адвербіальні лексеми, які дають характеристику явищам об’єктивної дійсності, вказують на місце людини в цьому світі (прислівники семантичного класу “природа і людина”).

Якісно-означальні прислівники семантичного класу “людина” характеризують дію людини і все, що з нею пов’язане, з боку емоційного, психічного та фізичного станів, інтелектуальних особливостей, морально-етичних якостей, параметричних, зовнішніх особливостей тощо. Адвербіальні лексеми на позначення семантичного класу “людина” об’єднуються в 11 лексико-семантичних груп.

До якісно-означальних прислівників семантичного класу “природа і людина” відносимо лексеми, що відображають сприймання людиною кольорової гами природи, інакше ще ці слова можна назвати прислівниками кольорової семантики (КС). На нашу думку, більш раціональним є поділ адвербіальних лексем КС на дві лексико-семантичні групи: першу формують прислівники, які походять від назв ахроматичних кольорів; другу утворюють лексеми, що походять від назв хроматичних кольорів.

До складу ахроматичних кольорів належать лексеми, що походять від прикметників на позначення сірих кольорів: *біло, чорно, сизо, попелясто* та ін.

Серед адвербіальних лексем КС назв хроматичних кольорів виділяємо основну підгрупу, що становить “ядро” і налічує сім лексем: *червоно, жовто, оранжево, зелено, голубо, синьо, фіолетово*. Саме цій підгрупі підпорядковуються всі інші прислівники КС, які поділяються на дві підгрупи: перша пов’язується з ознаками природного кольору, друга — з ознаками набутого кольору.

До першої підгрупи належать адвербіальні лексеми КС, що посідають проміжне місце серед основних і другорядних кольорів, які семантично об’єднуються

навколо “ядра”, наприклад: *багрово, багряно, вогненно, пурпурово, рожево, зеленувато* тощо. Друга підгрупа диференціюється на: 1) прислівники, що відтворюють колір на основі подібності до чогось: *веселково, барвінково, загравно, золотаво, іскристо, металево, бронзово, срібно* та ін.; 2) прислівники, що відтворюють ознаки строкатих кольорів: *плямисто, строкато, рябо* тощо; 3) прислівники, які репрезентують назви неозначених кольорів: *барвисто, різнобарвно, багатобарвно* тощо.

Якісно-означальні прислівники КС широкоживані в текстах художньої літератури (як у прозових, так і поетичних) при зображенні пейзажів, при описах явищ природи. Вільно функціонують такі адвербіальні лексеми і при описі як зовнішності людини, так і її внутрішнього стану. При цьому можуть використовуватися прислівники КС різних ЛСГ. Наприклад: “На воді *вишнево* темніе забуте сонячне проміння ...” (М.Стельмах); “Скісне проміння *рожево* забарвило біду стіну амбулаторії” (Б.Антоненко-Давидович); “Над краями чоловічків *жовтувато* блиснули дві риси рішучості і злоби” (М.Стельмах).

Адвербіальні лексеми КС у сучасній українській мові становлять переважно сформовані дві лексико-семантичні групи відкритого типу, які постійно поповнюються новоутвореннями, мотивованими функціонально-якісними прикметниками. Серед цих утворень можна виділити три групи: 1) адвербіальні утворення від функціонально-якісних прикметників, що виражають кольорові ознаки металів: *бронзовий — бронзово, сталевий — сталево, золотистий — золотисто* тощо; 2) утворення від прикметників, які виражають ознаку кольору рослин, їх плодів: *малиновий — малиново, вишневий — вишнево, волошковий — волошково, бузковий — бузково* тощо; 3) адвербіальні утворення від прикметників, які вказують на кольорову ознаку різних, зокрема самоцвітів, мінералів, гірських порід: *мармуровий — мармурово, перламутровий — перламутрово, перлинний — перлинно, фосфоричний — фосфорично, буриштиновий — буриштиново* тощо.

Адвербіальні лексеми, що беруть участь у формуванні порівняльно-уподібнювальних прислівників, розподіляються за трьома структурно-семантичними типами: 1) прислівники з префіксом *по-* і суфіксами *-ому, ему(ему), -и*; 2) прислівники на *-о*; 3) адвербіалізовані форми орудного відмінка іменників з порівняльним значенням.

Аналіз фактичного матеріалу дозволяє виділити серед порівняльно-уподібнювальних прислівників із префіксом *по-* і суфіксами *-ому, -ему(ему), -и* шість лексико-семантичних груп: 1) локативні прислівники; 2) антропонімічні прислівники; 3) темпоральні прислівники; 4) порівняльно-уподібнювальні прислівники займенникового походження; 5) відзоонімічні прислівники; 6) відорнітонічні прислівники.

Специфіка порівняльно-уподібнювальних прислівників полягає в тому, що вони становлять відкриту лексичну систему, яка постійно поповнюється за рахунок індивідуально-авторських утворень. Тут простежуються певні закономірності, як і в системі неологізмів: одні входять до розряду загальноповживаної лексики, інші — не входять. Серед новоутворень порівняльно-уподібнювальної семантики ми змогли зафіксувати такі адвербіальні лексеми: 1) утворені від власних і загальних назв на позначення осіб: *по-зевесівському, по-блазенськи, по-пророчому, по-магометанськи, по-косарському* тощо; 2) прислівники, що походять від назв птахів і тварин: *по-гусячому, по-квочачому, по-журавлиному, по-телячому, по-овечі, по-вужачи, по-мавпячи, по-ослячому, по-бичачому, по-заячому* тощо.

Серед прислівників порівняльно-уподібнювальної семантики на -о виділяємо три ЛСГ.

Першу ЛСГ формують адвербіальні лексеми з формантом — *подібно*, в основі яких лежить порівняння з істотами та неістотами. Наприклад: *віялоподібно, громоподібно, дугоподібно, звіроподібно, променеподібно* тощо.

Другу ЛСГ утворюють адвербіальні лексеми, в основі яких лежить порівняння з неістотами. Наприклад: *дугасто, клинцювато, льодисто, пірамідально, смугасто* тощо.

Третю ЛСГ репрезентують адвербіальні лексеми, в основі яких лежить порівняння з істотами (птахами, тваринами). Наприклад: *зміисто, їжакувато, солов'їно, орлино* тощо.

Порівняльно-уподібнювальні прислівники синтаксичного ступеня адвербіалізації, пов'язані з безприйменниковим орудним відмінком, об'єднуються в чотири ЛСГ: 1) адвербіальні лексеми, які походять від іменників — назв тварин: *вовком, собакою, вужем, звіром, джмелем* тощо; 2) прислівники, які походять від іменників — назв птахів: *птахом, жайворонком, соловейком, півником, орлом* тощо; 3) адвербіальні лексеми, які походять від іменників на позначення різних явищ природи, стихійних явищ тощо: *вітром, вихором, роєю, рікою, хмарою, градом* та ін.; 4) прислівники, які походять від іменників — конкретних назв предметів, найчастіше тих, що пов'язані з трудовою діяльністю людини: *веретеном, колесом, коромислом, клубком, снопом* тощо.

У дисертації викладається точка зору, згідно з якою семантика прислівників способу дії не обмежується лише "спільним чи роздільним виконанням дії", а має значно більше значеннєвих відтінків. У складі прислівників способу дії можна виділити 14 ЛСГ, а саме: 1) прислівники на позначення способу розташування предмета, положення живої істоти: *верхи, горілиць, догоричерева* (розм.), *долілиць, лежачи, навзناк* тощо; 2) адвербіальні лексеми, які вира-

жають спосіб пересування істоти: *бігом, бродом, вистрибом, впереміжку* (розм.), *підтюпцем* (розм.), *пішака* (розм.) тощо; 3) прислівники на позначення зовнішнього вигляду людини: *босо, голяка* (розм.), *набакир* (розм.), *навиворіт, наопашки* тощо; 4) прислівники, що виражають стан людини: *живцем, напідпитку* (розм.), *потверезу* (діал.) тощо; 5) прислівники на позначення способу споживання їжі: *вприкуску* (розм.), *всухом'ятку* (розм.), *натще, натошак* (розм.) тощо; 6) прислівники, які позначають спільне або роздільне виконання дії: *вдвох, попарно, спільно, поодинці* тощо; 7) прислівники на позначення способу життя людини: *замужем, інкогніто, бідно, заможна, завбого* тощо; 8) прислівники, що позначають темп виконання дії: *покволом, похватом, похапки, поволі, швидкома* (розм.) тощо; 9) адвербіальні лексеми, що репрезентують таємне і відкрите виконання дії: *спотайна, потайки* (розм.), *покрадьки, нишком* тощо; 10) прислівники, які характеризують спосіб мовлення людини: *впівголоса, напошепки* (діал.) тощо; 11) прислівники, які характеризують спільне розташування істот (птахів, тварин, риб і т. ін.), які тримаються разом) і неістот: *впереміш, до купи, зграйно, всуміш* тощо; 12) прислівники, які характеризують окреме розташування предметів: *відокремлено, вроздріб, розсипом* тощо; 13) адвербіальні лексеми, які позначають шлях пересування: *навпростець, навпрямці, переходом* (розм.), *сухопуттю* тощо; 14) прислівники, що виражають спосіб випасу і запрягання тварин: *пустопаш* (розм.), *попаски* (розм.), *самопасом* (розм.), *втрикінь* (розм., рідко), *впростяж*.

Квантитативні прислівники визначають кількісні відтінки дії, ступінь її інтенсивності або межю, інтенсивність ознаки, кількісну її градацію. Проведений аналіз дозволяє виокремити серед квантитативних прислівників шість ЛСГ:

1) адвербіальні лексеми на позначення максимального ступеня інтенсивності ознаки, які виражають надзвичайне перевищення норми: *багато, вельми, чимало* тощо; 2) адвербіальні лексеми із семою "повна міра", які вказують на межю інтенсивності вияву ознаки: *вволю, вдосталь, доволі, достобіса* (розм.) тощо; 3) прислівники, що виражають мінімальний рівень вияву ознаки на шкалі інтенсивності із семою "нижче за норму": *замало* (розм.), *стілечки* (розм.), *мізерно*; 4) адвербіальні лексеми із семою "міра величини" (висоти, довжини, глибини): *завглибій, заввишки, завдовжки* тощо; 5) адвербіальні лексеми, що вказують на числове вираження ступеня ознаки, дії: *восьмеро, удруге, вп'яте* тощо; 6) адвербіальні лексеми, що виражають точно не визначену межю інтенсивності вияву ознаки: *скільки-небудь, скількись, аніскільки* тощо.

У другому розділі — "Семантична класифікація обставинних прислівни-

ків” — висвітлюються теоретичні положення, пов’язані з розрядом обставинних прислівників, дається семантична каталогізація прислівникам темпоральної, локальної, каузальної, інтенціональної семантики.

Обставинні прислівники становлять упорядковану систему, елементи якої пов’язуються різними типами відношень: часу, причини, місця, мети. Система обставинних прислівників диференціюється на окремі підсистеми: прислівники темпоральної (*від лат. tempus, temporis* — час), локальної (*від лат. localis, locus* — місце), каузальної (*лат. causalis, causa* — причина), інтенціональної (*від лат. intentio* — прагнення, намір) семантики.

У сучасній українській мові темпоральні прислівники, супроводжуючи предикат, виконують роль конкретизатора тривалості дії або процесуального стану в їх часових вимірах. Вважаємо за доцільне на підставі фактичного матеріалу серед темпоральних прислівників за семантичними ознаками виділити три розряди: 1) адвербіальні лексеми, які відображають об’єктивний астрономічний вибір часу (за рухом світил), дають темпоральну характеристику діям або подіям безвідносно до будь-якого часового орієнтира; 2) темпоральні прислівники, що виражають суб’єктивний час, який вимірюється у зв’язку з діями, подіями, моментом мовлення; 3) адвербіальні лексеми невизначеного часу.

Перший розряд темпоральних прислівників сучасної української літературної мови має загальне значення об’єктивного астрономічного часу. Адвербіальні лексеми, що входять до цього розряду, репрезентують так званий безвідносний час, тобто як реальний, об’єктивно існуючий. Темпоральні прислівники визначають час незалежно від людини, від будь-якого часового орієнтира, котрий береться за основу виміру часових відношень.

Перший розряд зазнає більш детальної диференціації і поділяється на лексико-семантичні групи: 1) прислівники, які виражають значення “пори року” (*влітку, навесні, повесні, напровесні* тощо); 2) прислівники на позначення часової орієнтації відносно “секунди”, “хвилини”, “години”, “доби” (*вмить, сьогодні, вмент (розм.), увесьденечки (діал.)*); 3) прислівники на позначення часової орієнтації між рівними частинами доби “дня” і “ночі” (*увечері, вдень, уранці, допізна, опівдні, вдосвіта* тощо); 4) адвербіальні лексеми на позначення часових понять “рік”, “століття”, “певний часовий період життя людини” (*відторік, відвіку, позаторік, споконвіку, змолоду, відмалку, змалку* тощо); 5) прислівники на позначення регулярної повторюваності дій чи подій (*повсякдень, потижнево, щовесни, щогодини, щодаки, щозими, щорічно, щосекунди, щосуботи, щохвилини* тощо).

Другий розряд темпоральних прислівників відтворює суб’єктивний вимір часу, оскільки адвербіальні лексеми дають темпоральну характеристику відносно моменту мовлення, іншої дії, події, що відбулася, відбувається або має

відбутися. Серед темпоральних прислівників другого розряду виділяємо такі лексико-семантичні групи: 1) прислівники, які мають загальне значення часового порядку планування дії, акцентуючи увагу на черговості, наступності будь-якої дії чи події (*згодом, після, отоді (розм.), раніше, спочатку, спершу* тощо); 2) адвербіальні лексеми, які вказують на одночасність чи неодноразовість двох чи кількох дій (*водночас, воднораз, одночасно, вчасно, задалегідь*); 3) прислівники на позначення нерегулярної часової повторюваності дії (*іноді, інколи, рідко, вряди-годи, порою, коли-не-коли, зрідка* тощо).

Третій розряд формують адвербіальні лексеми, що позначають невизначений час. Серед прислівників цього розряду виокремлюємо чотири лексико-семантичні групи: 1) неозначені прислівники, які вказують на можливість обрання якоїсь пори для виконання дії в майбутньому або на невизначений минулий час (*абіколи, бозна-коли, колись, хтозна-відколи, яюсь* тощо); 2) заперечні прислівники, які вказують на неможливість виконання дії в будь-який час, за будь-яких обставин (*аніколи, ніколи*); 3) адвербіальні лексеми, які позначають невизначений час, який не має чітких меж (*вовік, повік, вічно, завжди, назажди, увік* тощо).

Аналіз фактичного матеріалу дозволяє класифікувати адвербіальні лексеми локальності щодо просторового орієнтира. Прислівники місця в детермінатній позиції виражають дистантну локалізацію за такими її семантичними різновидами: 1) прислівники, що виражають різний ступінь просторової близькості щодо просторового орієнтира, але без вказівки на сторону (*близько, недалеко, неподалік* тощо); 2) прислівники, що виражають різний ступінь просторового віддалення від просторового орієнтира без вказівки на його сторону (*вдалечині, вдалині, далеко, здалеку*); 3) прислівники, що позначають невідомий напрямок перебігу дії, стану щодо просторового орієнтира (*абиде, будь-де, де-не-де (розм.)* тощо); 4) прислівники, що виражають горизонтальну локалізацію перед просторовим орієнтиром (*вперед, впрост, насупроти, попереду* тощо); 5) прислівники, що визначають горизонтальну локалізацію за просторовим орієнтиром (*заду, навздогінці (розм.), позаду* тощо); 6) прислівники, що визначають параметричну характеристику — за висотою, довжиною, шириною (*вверх, вниз, вдовж, вгору* тощо); 7) прислівники, що визначають локалізацію у межах, центрі, внутрішній частині просторового орієнтира (*вглиб, всередині, додому* тощо); 8) прислівники, які визначають локалізацію зовнішнього боку просторового орієнтира (*знадвору, іззовні, надворі*); 9) прислівники, що вказують на локалізацію над або під просторовим орієнтиром (*зверху, наверх, нагору, зверхечку* тощо); 10) прислівники, що виражають локалізацію в просторі з усіх чи кількох боків просторового орієнтира (*всюди, докола,*

повсюди тощо); 11) прислівники, що вказують на горизонтальну локалізацію з бічної сторони (*вбік, уліво, направо, ліворуч, праворуч* тощо).

Серед мовних засобів, що виражають каузальні відношення, виділяються прислівники причини, які за своєю семантикою уточнюють, увиразнюють процесуальну дію з позицій вказівки на ті фактори, котрі приводять її в дію, тобто внутрішню причину. Каузальні лексеми сучасної української мови утворюють кількісно обмежену групу, яка налічує, за нашими статистичними даними, 35 лексичних одиниць (*безпричинно, згаряча, ізгарячу, згарячу, здуру, зозла, зопалу, зосліпу, зостару, зострашу, недаремно, недаремне, недарма, недаром, сп'яна, сп'яну, спересердя, спрожого, спрожогу, спросоння, спросонку, підп'януруч, знічев'я, причому, причім, чому, чом, чогось, чого, щось, чомусь, тому, тому-то, чого-небудь, невідь-чому*).

Видається науково обгрунтованим визнання в складі каузальних прислівників власне прислівників (*автосемантичних*) і займенникових прислівників (*синсемантичних*).

Займенникові прислівники причини (*синсемантичні*) за семантико-функціональним навантаженням можна розподілити таким чином.

До першої підгрупи відносимо питально-відносні прислівники: *причому, причім* — “у якому зв'язку, в якій залежності (вживається при запитанні)” [СУМ, VIII, 101]; *чому, чом* (*розм.*) — “вживається на початку речення, в якому міститься запитання про причину або мету чого-небудь” [СУМ, XI, 351]; *чого* — “вживається на початку речення, в якому міститься запитання про причину або мету чого-небудь” [СУМ, XI, 348]. Наприклад: “*Чого* ж він ото нічого не показує? — питаюсь у матері” (Г.Тютюнник); “*Чом* ти мене, моя мамо, рано не збудила?” (Усна нар. творч.); “*Чом* у тебе сині очі? — хтось мене питався” (Б.Олійник).

До другої підгрупи відносимо стверджувальні прислівники: *тому* — “внаслідок чого-небудь, через те, того” [СУМ, X, 184]; *тому-то*. Наприклад: “Непомітні оку і *тому* надзвичайно небезпечні мілини оточували їх (острови) і відходили далеко у відкрите море” (З.Тулуб); “Усім хотілося чимшвидше вибратися із смердочих мочарів, і *тому* пішли праворуч, бо здавалося, що там сухо” (Г.Тютюнник); “Чи не *тому-то* його так і насторожила перепалка Олеся з Андрієм?” (І.Головченко).

Третю підгрупу формують неозначені адвербіальні лексеми, що вказують на невідому причину, яка спонукала до дії, і цю причину суб'єкт не може точно визначити. До складу цієї підгрупи входять такі лексеми: *чогось* — “невідомо чому, з якоїсь причини” [СУМ, XI, 348]; *чомусь* — “невідомо чому, з якої причини, чогось” [СУМ, XI, 352]; *чого-небудь* — “з якої-небудь причини” [СУМ, XI, 346]; *невідь-чому* (*розм.*) — [СУМ, V, 264]; *щось* — “невідомо з якої

причини, неясно чому, чомусь" [СУМ, XI, 607]. Наприклад: "Мабуть, я вже ніколи не повернуся додому і не побачу Гостинного моря, — мимовільно і **чомусь** гірко-гірко подумалось Ольвії" (В.Чемерис); "**Невідь-чому** розхвилювалася" (В.Чемерис).

До другої ЛСГ власне причинових прислівників (автосемантичних) належать такі лексеми: **безпричинно, згаряча, згарячу, ізгарячу, здуру, зозла, зопалу, зосліпу, зостару, зостраха, недаремно, недаремне, недарма, недаром, сп'яна, сп'яну, спересердя, спрожого, спрожогу, спросоння, спросонку, підп'януруч, знічев'я**.

До першої підгрупи відносимо лексеми: **зозла** — "розізлившись, але сердито" [СУМ, III, 678]; **згаряча, згарячу, ізгарячу** — "розгарячившись, спалахнувши в пориві якого-небудь почуття" [СУМ, III, 510]; **зопалу** — "у стані сильного збудження, необачно" [СУМ, III, 686]; **ненароком** — "2) випадково, непередбачено, несподівано; необережно, необачно, не бажаючи заподіяти щось неприємне" [СУМ, V, 342]; **знічев'я (розм.), рідше знечев'я (розм.)** — "1) з нічого робити; 3) ні з того, ні з сього, без причини" [СУМ, III, 669]; **спересердя** — "в пориві якого-небудь почуття; згарячу" [СУМ, IX, 582]. Адвербіальні лексеми цієї підгрупи характеризують стан діючої особи й одночасно вказують на те, що саме цей стан спонукав до здійснення дії. Наприклад: "Дівчина знітилася, і Андрій зрозумів, що вона, можливо, **ненароком, зопалу** сказала йому неправду" (Г.Тютюнник); "І діла ніби не було, а люди **знічев'я** все юрмилась на майдані соборному" (О.Гончар).

Другу підгрупу репрезентують прислівники: **здуру (розм.)** — "не розібравшись у чому справа, не розміркувавши добре, з дурного розуму" [СУМ, III, 552]; **спрожого, спрожогу** — "1) дуже швидко; поспішаючи, прожогом; 2) діючи необережно" [СУМ, IX, 604]; **спроста (розм.)** — "1) без причини, без підстав; 2) з наївності, недосвіченості" [СУМ, IX, 606]; **безпричинно** — "який немає певної причини, підстави" [СУМ, I, 142]; **недаремно** — "який має певні причини, підстави; невипадково" [СУМ, VI, 282]; **недаремне** — "те саме, що **недаремно**" [СУМ, VI, 282]; **недарма** — "не без причини, не без підстав; невипадково" [СУМ, VI, 282]; **недаром** — "те саме, що **недарма**" [СУМ, VI, 282]. Прислівники цієї підгрупи виражають відсутність достатнього розуміння, кмітливості в особи та вказують на те, що саме цей недолік (розумові здібності, певний життєвий досвід) певною мірою сприяли здійсненню дії. Наприклад: "І вона заплакала так само нагло і **безпричинно**, як уперед сміялася" (І.Франко); "Що наробила **здуру** Шука — це всякому наука: чого не тямиш — не берись" (Л.Глібов); "Може, думаємо, **здуру** хлопець у біду вшелепався, може, допомогти треба ..." (О.Гончар); "Двері відчинились — і Петро **спрожого** вибіг" (Панас Мирний).

Третю підгрупу формують каузальні прислівники *zosліпу* — “недобачаючи, або погано роздивившись” [СУМ, III, 692]; *zosтару* — “через старість” [СУМ, III, 694]; *zosстраху* — “через страх, злякавшись” [СУМ, III, 694]; *спросоння* — “у напівсонному стані, не зовсім прокинувшись” [СУМ, IX, 606]; *спросонку* — “те саме, що *спросоння*” [СУМ, IX, 618]; *сп’яна, сп’яну* — “у стані сп’яніння; через сп’яніння” [СУМ, IX, 618]; *підп’януруч* — “те саме, що *сп’яну*” [СУМ, IV, 488]. Прислівники цієї підгрупи вказують на те, що фізичний стан людини або фізичний чи психічний недолік, став причиною здійснення дії. Наприклад: “Той довго блимав очима, *спросоння* не розуміючи, чого від нього хоче начальство” (В.Малик); “Наказує вона, запинаючи хустку, бо має провести його до парона і переправити, щоб *zosліпу* у воду не вправ” (Г.Тютюнник).

Іntenціальні прислівники становлять кількісно обмежену групу лексичних одиниць, до складу якої входить 21 лексема: *навмисно, наумисно, навмисне, наумисне, навіщо, навіщось, наперекір, на сміх, на зло, знарошне, зловмисно, зумисно, зумисне, вжарт, жартом, жартома, спеціально, ненароком, нарочито, ненавмисне, ненавмисно*.

Серед іntenціальних прислівників доцільно виділити дві групи: *займенникові прислівники (синсемантичні)* та *власне прислівники мети (автосемантичні)*.

До першої групи займенникових прислівників відносимо такі лексеми: *навіщо* — “і з якою метою, для чого” [СУМ, V, 35], *нащо* — “те саме, що *навіщо*” [СУМ, V, 35], *навіщось* — “з якоюсь метою, для чогось” [СУМ, V, 35], *нащось*. Наприклад: “Балабуха *навіщось* нюхав їх (айстри), хоч вони зовсім не пахли” (І.Нечуй-Левицький); “*Навіщо* ж, весно, ти так пишно розцвіла...” (П.Грабовський); “*А навіщо?* Таткові й так вже нічого не допоможе...” (І.Вільде); “*Навіщо* ти їй про се тепера нагадала?” (Леся Українка).

До другої групи власне прислівників мети відносимо: *навмисно, наумисно* — “з певною метою, з певним наміром” [СУМ, V, 37]; *навмисне, наумисне* — “те саме, що *навмисно, умисно*” [СУМ, V, 37]; *наперекір* — “протилежно до того, чого можна було б сподіватися або бажати” [СУМ, V, 141]; *на зло* — у СУМ не подається; *знарошне (розм.)* — “те саме, що *навмисне*” [СУМ, III, 642]; *зловмисно* — “зі злим наміром” [СУМ, III, 599]; *зумисно (діал., рідко)* — “те саме, що *зумисне*” (СУМ, III, 729); *зумисне (діал.)* — “навмисне” [СУМ, III, 729]; *вжарт* у СУМ не подається; *жартом, жартома* — “заради жарту, жартуючи, несерйозно” [СУМ, II, 512]; *спеціально* [СУМ, IX, 502]; *нарочито* [СУМ, V, 178]; *ненароком* [СУМ, V, 342]; *на сміх* у СУМ не подається; *ненавмисно, ненавмисне*. Прислівники цієї групи характеризують і обґрунтовують дію особи, що виконується з певною

метою, переважно зі злим наміром. Наприклад: “Це вона мені *навмисно* сказала, щоб образити, щоб дошкулити” (В.Підмогильний); “Молодий вождь бунтував, діяв на свій розсуд, часом *наперекір* владиці” (В.Чемерис); “Що ж це ні тітки, ні Марусі? Це неначе *нарочито* нас звели?” (М.Кропивницький); “Передаючи йому бідон, *ненароком* чи *навмисне* торкнулась (Тоня) рукою його руки” (О.Гончар)”.

Результати дослідження подані в загальних висновках.

ВИСНОВКИ

1. Прислівники сучасної української літературної мови — це лексична система, котра є продуктом історичного розвитку української мови, численною невід’ємною складовою її словникового багатства. Внаслідок вивчення різних джерел, передусім лексикографічних, нами виявлено й проаналізовано 3 763 адвербіальні лексичні одиниці.

2. Якщо дотримуватись прийнятої зараз у вузівських підручниках та академічних виданнях найбільш загального поділу прислівників на означальні та обставинні, то адвербіальна система складається з двох кількісно нерівних семантичних підсистем: означальних прислівників 3 086 (82%), а обставинних — лише 677 (18%).

3. Особливість прислівникової системи полягає в тому, що вона є постійно відкритою й інтенсивно поповнюється новими лексемами. Клас означальних прислівників продовжує поповнюватись новими номінаціями, що є своєрідним свідченням зростаючої потреби якісної диференціації ознаки, особливо процесуальної. Так, за останні десятиліття українська літературна мова поповнилася *прислівниками кольорової семантики* (*бузково, буриштиново, діамантово, золотисто, золотаво, лазурово, мармурово, перламутрово, сріблено* тощо), *прислівниками порівняльно-уподібнювальної семантики* (*по-гусячому, по-квочачому, по-телячому, по-овечи, по-вужачи, по-мавпячи, по-ослячому, по-журавлиному, по-зевесівському, по-блазеньськи, по-пророчому, по-скіфському* тощо), порівняльно-уподібнювальними прислівниками синтаксичного ступеня адвербіалізації орудного відмінка (*вовком, собакою, вужем, змієм, звіром, гадючкою, жайворонком, канарейкою, соловейком, півником, орлом, вітром, вихором, росою, зливою, веретеном, листом, стовпчиком, коромислом, трикутником, ялинкою* тощо).

4. Обидві підсистеми прислівникової лексичної системи — означальні та обставинні прислівники-піддаються внутрішній семантичній диференціації.

Означальні прислівники диференціюються на:

1) прислівники якісно-означальної семантики (якісно-означальні семантичного класу “людина” та якісно-означальні семантичного класу “природа і людина”);

2) прислівники порівняльно-уподібнювальної семантики (порівняльно-уподібнювальні прислівники на *-ому, -ему(єму), -и*, порівняльно-уподібнювальні прислівники на *-о*, адвербіалізовані форми іменників з порівняльним значенням);

3) прислівники способу дії;

4) прислівники із значенням квантитативності.

Так само семантично неоднорідними є обставинні прислівники, у складі яких виокремлюємо прислівники темпоральної, локальної, каузальної, інтенціональної семантики.

5. Прислівники семантичного класу “людина” є досить розвиненою системою адвербіальних лексем, яку утворюють 11 лексико-семантичних груп на основі таких інтегруючих сем, як *характер, воля, темперамент, інтелект, стани психічний, фізичний, фізіологічний, діяльність фізична, розумова, суспільно-політична, дотик, нюх, смак, зір*.

Однією з характерних особливостей якісно-означальних прислівників семантичного класу “людина” є те, що виступають у структурі художнього тексту при описові зовнішності людини у досить стійких лексичних типах словосполучень. При змалюванні портретної характеристики адвербіальні лексеми виступають із опорними дієсловами, які вступають у свою чергу в семантико-синтаксичні відношення з іменниками типу *очі, брови, вуса, борода, голова, зуби* тощо. Прислівники семантичного класу “людина” виконують певну стилістичну функцію: допомагають досить точно змалювати певні особливості зовнішності людини, її внутрішнього стану, підкреслюють щось показове в рисах обличчя, тіла, в рисах характеру, в звичках тощо.

6. Складовою частиною якісно-означальних прислівників семантичного класу “природа і людина” є прислівники так званої “кольорової семантики”, серед яких виокремлюємо дві лексико-семантичні групи: до першої належать прислівники, які стосуються ахроматичних кольорів; другу формують лексичні одиниці, утворені від назв хроматичних кольорів.

Адвербіальні лексеми кольорової семантики сучасної української мови становлять, як правило, сформовані дві лексико-семантичні групи відкритого типу, які поповнюються новоутвореннями, мотивованими функціонально-якісними прикметниками (*бронзовий — бронзово, сталевий — сталево, олов'яний — олов'яно, магнієвий — магнієво, свинцевий — свинцево, золотистий — золотисто, мармуровий — мармурово, бурштиновий — бурштиново, бузковий — бузково* тощо).

7. Прислівники порівняльно-уподібнювальної семантики з префіксом *по-* і суфіксами *-ому*, *-ему(ему)*, *-и* виражають ознаку “так чи подібно до того, як може діяти істота чи неістота, назва якої співвідноситься з основою прислівника”. Цей тип адвербіальних прислівників має шість лексико-семантичних груп, а саме: локативні, антропонімічні, темпоральні, відзайменникові, відзоонімічні, відорнітонічні. Фактичний матеріал свідчить, що всі лексико-семантичні групи, крім четвертої, становлять відкриті лексичні системи.

Специфіка порівняльно-уподібнювальних прислівників полягає в тому, що вони становлять відкриту систему, яка постійно поповнюється за рахунок індивідуально-авторських новоутворень. Тут простежуються певні закономірності, як і в системі неологізмів: одні okazіоналізми входять до розряду загальноновживаної лексики, інші — ні.

Серед індивідуально-авторських порівняльно-уподібнювальних прислівників ми змогли зафіксувати такі: 1) до першої групи належать адвербіальні лексеми, утворені від назв осіб: *по-зевесівському*, *по-блазенськи*, *по-пророчому*, *по-блюзнірському*, *по-магометанськи*, *по-косарському*, *по-скіфському*, *по-сковородинськи*; 2) до другої групи відносимо прислівники, що походять від назв птахів і тварин: *по-гусячому*, *по-квочачому*, *по-журавлиному*, *по-телячому*, *по-овечи*, *по-вужачи*, *по-ослячому*, *по-бичачому*, *по-заячому*, *по-слонячому*, *по-комашиному*, *по-курачому* тощо.

8. Серед прислівників порівняльно-уподібнювальної семантики на *-о* виокремлюємо три ЛСГ: 1) прислівники, в основі яких лежить порівняння з істотами; 2) прислівники, основу яких становить порівняння з неістотами; 3) адвербіальні лексеми з кінцевим компонентом “*-подібно*”.

9. Прислівники порівняльно-уподібнювальної семантики характеризують дію шляхом порівняння або уподібнення до істоти чи неістоти і найбільш інтенсивно поповнюються за рахунок адвербіалізованих форм орудного відмінка іменників. Таких прислівників виявлено всього 65.

10. Квантитативні прислівники вказують на інтенсивність ознаки, кількісну її градацію і є складовою частиною лексичного поля міри. Прислівники квантитативної семантики групуються в лексико-семантичні групи з класифікаційними семами “понад норму”, “повна міра”, “нижче за норму”, “числове вираження ступеня”, “міри величини”, “точно не визначена межа інтенсивності”.

11. Категорія способових утворень має складну систему значенневих відтінків, тому в складі прислівників способу дії виокремлюємо 14 лексико-семантичних груп: 1) прислівники на позначення способу розташування предметів, положення живої істоти; 2) адвербіальні лексеми, котрі виражають спосіб пересування живої істоти; 3) прислівники на позначення зовнішнього вигляду людини; 4) прислівники, котрі позначають внутрішній стан людини; 5)

адвербіальні лексеми на позначення способу споживання їжі; 6) прислівники, які позначають спільне або роздільне виконання дії; 7) прислівники на позначення способу життя людини; 8) прислівники, котрі відображають темп виконання дії; 9) прислівники, котрі репрезентують таємне або відкрите виконання дії; 10) прислівники на позначення мовлення людини; 11) прислівники, які характеризують спільне розташування істот і неістот; 12) прислівники, які характеризують окреме розташування предметів; 13) прислівники, які позначають шлях пересування; 14) прислівники, котрі виражають спосіб випасу й запрягання тварин.

12. Сучасна українська літературна мова має досить розвинену лексичну систему прислівників темпоральної семантики, які виконують роль конкретизаторів тривалості дії або процесуального стану в їх часових вимірах. Основними точками відліку мовного часу для темпоральних прислівників є:

1) ознака збігу /розбіжності дії з моментом мовлення; 2) ознака часової орієнтації залежно від явищ природи; 3) ознака передування/ руху порівняно з іншою дією; 4) ознака збігу/розбіжності дії з визначеними строками.

Серед темпоральних прислівників виокремлюємо прислівники на позначення об'єктивного астрономічного, суб'єктивного та невизначеного часу.

Об'єктивний астрономічний час визначається за об'єктивними астрономічними одиницями виміру (природними циклами, фізичними еталонами, залежно від явищ природи). Адвербіальні лексеми, які характеризують об'єктивний астрономічний час, диференціюються на п'ять лексико-семантичних груп.

Суб'єктивний вимір часу відтворюють темпоральні прислівники із значенням часового порядку планування дії, одночасності чи неодноразовості двох чи кількох дій, нерегулярності часової повторюваності дії.

Прислівники невизначеного часу формують адвербіальні лексеми на позначення неозначеного чи неперервного перебігу дії.

13. Диференціація смислових локальних відношень зумовлюється великою кількістю прислівників місця, уживаних у сучасній українській мові. Прислівники локальної семантики є засобом передачі просторових відношень, їх різноманітних відтінків.

Локальні прислівники дають можливість точніше диференціювати такі значення, як різний ступінь просторової віддалі; невідомий напрямком перебігу дії; горизонтальна локалізація перед просторовим орієнтиром; горизонтальна локалізація за просторовим орієнтиром; параметрична характеристика; локалізація з зовнішнього боку просторового орієнтира; локалізація в межах, у центрі, у внутрішній частині просторового орієнтира; локалізація над або під просторовим орієнтиром; локалізація з усіх чи кількох боків просторового орієнтира; горизонтальна локалізація з бічної сторони.

14. Серед каузальних прислівників виокремлюємо власне причинові (автосемантичні) і займенникові (синсемантичні) прислівники. У семантиці причинових прислівників поєднується значення каузальності і стану діючої особи; основна функція цих адвербіальних лексем — вказувати на обумовленість дії.

15. Серед інтенціальних прислівників виокремлюємо власне прислівники (автосемантичні) і займенникові прислівники мети (синсемантичні).

Найголовніші положення дисертації відображені в публікаціях:

1. Якісно-означальні прислівники семантичного класу **людина** // Слово в аспекті функціонування: Зб. наук. праць. — Полтава, 1996. — С.55-60.

2. Прислівники кольорової семантики // Матеріали науково-методичної конференції викладачів кафедри української мови та літератури Слов'янського державного педінституту. — Слов'янськ, 1996. — С.21-28.

3. Адвербіалізовані форми орудного відмінка з порівняльним значенням // Проблеми української мови та методики: Міжвузівський збірник наукових праць. — Слов'янськ, 1997. — С.27-34.

4. Семантико-функціональна характеристика каузальних прислівників в українській мові // Проблеми української мови та методики: Міжвузівський збірник наукових праць. — Слов'янськ, 1997. — С.34-40.

НИКОЛАШИНА Т.І. Семантична типологія прислівників у сучасній українській мові. — Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.01 — українська мова. — Дніпропетровський державний університет. — Дніпропетровськ, 1997.

Дисертацію присвячено проблемі семантичної класифікації прислівників у сучасній українській мові. У роботі вперше в українському мовознавстві на широкому фактичному матеріалі досліджується прислівникова лексична система, визначаються типологічні особливості окремих лексичних підсистем, виділяються й аналізуються лексико-семантичні групи прислівників (якісно-означальної, порівняльно-уподібнювальної, квантитативної, локальної, темпоральної, каузальної, інтенціальної семантики, прислівників способу дії), підгрупи.

Ключові слова: прислівник, адвербіальні лексеми, лексико-семантичні групи, підгрупи.

НИКОЛАШИНА Т.И. Семантическая типология наречий в современном украинском языке. — Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.01 — украинский язык. — Днепропетровский государственный университет. — Днепропетровск, 1997.

Диссертация посвящена проблеме семантической классификации наречий в современном украинском языке. В работе впервые в украинском языкознании на широком фактическом материале исследуется лексическая система наречий, определяются типологические особенности отдельных подсистем, выделяются и анализируются лексико-семантические группы наречий (качественно-определяющей, квантитативной, локальной, темпоральной, каузальной, интенциональной семантики, наречия образа действия, со значением сравнения, уподобления), подгруппы.

Ключевые слова: *наречие, адвербиальные лексемы, лексико-семантические группы, подгруппы.*

NIKOLASHYNA T.I. The Semantic Typology of Adverbs in Modern Ukrainian Language. — Manuscript.

The thesis for the scientific degree of the candidate of the philological sciences of the speciality 10.02.01 — Ukrainian language. — Dnipropetrovsk University. — Dnipropetrovsk, 1997.

The thesis is dedicated to the semantic classification of adverbs in the modern Ukrainian language. First in the Ukrainian linguistics the adverbial lexical system is studied on the base of the multiple factual material, the typological peculiarities of some lexical subsystems are determined, lexical-semantic groups and subgroups of different semantic meanings are marked out.

Key words: *adverb, adverbial words, lexical-semantic groups, subgroups.*

Здано до набору 08.12.97. Підписано до друку 12.12.97.
Гарнітура TextBook. Ум. Друк. арк. 2,25. Формат 60*84/16.
Тираж 100. Зам. 24.

ІВМЦ "ОСВІТА"
314014, Полтава, вул. Жовтисева, 67
Тел/факс (05322) 7-22-36

431783

AB 39.188

AB 39.188